

СТАНОВИЩЕ

от

Проф. Александра Цветанова Савова, дф

Фармацевтичен факултет към Медицински университет – София

Катедра „Организация и икономика на фармацията“

Член на научно жури съгласно Заповед №РД-38-371/09.07.2024г.

Относно: Процедура по присъждане на научната и образователна степен „доктор“, в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, Професионално направление – 7.3 Фармация, Научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“

Тема: Проучвания на свързаното със здравето качество на живот при студенти по фармация на редовен докторант маг. фарм. НАСИЕ САБРИЕВА АСИПОВА с научен ръководител Доц. Сава Огнянов Георгиев, дф.

Кратки данни за кариерното развитие на докторанта

Маг. фарм. Насие Сабриева Асипова придобива образователно – квалификационна степен магистър – фармацевт през 2018 г. във Факултет по химия и фармация на СУ-„Св. Климент Охридски“. Трудовият си стаж започва като стоковед в търговец на дребно с лекарствени продукти, след това има професионален опит като магистър фармацевт в аптека за обслужване на населението, и през последните 5 години заема длъжностите „младши експерт“, „старши експерт“ и „главен експерт“ в отдел „Договаряне на медицински изделия и диетични храни“ и отдел „Договаряне на медицински изделия в НЗОК. Маг. фарм. Асипова има придобити три следдипломни квалификации от Химикотехнологичен и металургичен университет, и от Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Владее английски език.

Актуалност и значимост на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е актуален поради нарастващата роля на психичното и социално благополучие като фактори, повлияващи качеството на живот, свързано със здравето.

В дисертационния труд е изследвана специфична популация - студенти по фармация в последен курс на обучение, като те притежават и специфични възприятия относно физическите, психологическите и социални аспекти на живота Младите хора на прага

на ранните години на зрялост поемат отговорност и развиват нови нагласи, търпят психологически, социални и емоционални промени. Този период се характеризира и със значителни промени (в начина на живот, финансовото състояние, стрес и конкурентна среда).

Проучванията са проведени и в периода на пандемията от COVID- 19, която неминуемо оказва влияние върху свързаното със здравето качество на живот. Психологическите предизвикателства пред младите хора са следствие от ограниченията в общуването, социалните контакти, дистанционното обучение и др. Студентите декларират по-добро от нормалното или нормално физическо състояние и не изпитват проблеми или ограничения при извършване на ежедневните си дейности, същевременно обаче психическият статус на студентите е в рязък контраст с декларираното физическо здраве и не е характерно за изследваната възрастова група.

Структура и обем на дисертационния труд

Дисертационният труд е изложен изчерпателно и прецизно и обхваща 191 страници и съдържа 68 фигури и 43 таблици. Структурата му е в съответствие с изискванията и съдържа изчерпателен литературен обзор, цел, задачи, материали и методи, собствени проучвания и изводи. В съответствие с получените резултати са формулирани няколко извода. Библиографията включва 299 литературни източника, от които 21 са на български език.

Литературният обзор показва доброто познаване на научния проблем от докторантката. Ясно и последователно са представени систематизирани публикации в областта на разработката, а именно свързаното със здравето качество на живот, същността на здравния проблем депресия, влиянието на пандемията от COVID 19 върху качеството на живот, свързано със здравето. Проведени са два систематични прегледа на откритите научни публикации, изводите от които сочат, че в резултат на пандемията от COVID-19 научният интерес се фокусира не само върху физическите, но и върху психичните и социалните последици върху населението и специфичните групи от населението, в това число и студентите.

Целта е формулирана коректно и е пряко свързана с темата, като са формулирани 5 задачи, които логично следват целта и са основата на проучванията в дисертационния труд. Използваните методи кореспондират със спецификата на проучванията. Проведено е едноцентрово, отворено, лонгитудинално, проспективно проучване в периода 2017 - 2024 г., като са интервюирани студенти по фармация от Факултет по

химия и фармация на Софийски Университет „Св. Климент Охридски“ в пети курс на обучение. Студентите самооценяват качеството си на живот посредством попълване на въпросника SF-36 version 2 като общ измерител на здравен статус. Въпросникът SF-36 е разработен като кратък, общ измерител на осем домейна на здравния статус, които се считат за важни. Данните са анализирани със софтуерен продукт University Classroom Free Licensing Program SF-36v2® Health Survey OPTUM версия 2016, основаващ се на инженерство, управлявано от модели (Model-driven Engineering - MDE).

Собствените изследвания са представени ясно, онагледени са с фигури и таблици, представляват оригинални проучвания на докторантката и са в съответствие с поставените цел и задачи. Изследваната популация е във възрастта между 22 - 28 години, като това е времето, в което младите хора са съзрели напълно във физически, психологически и социален аспект, придобиват права на пълнолетни граждани и са амбицирани да се реализират на всяка цена. Ограниченията в общуването, социалните контакти, дистанционното общуване, липсата на развлекателни, спортни и културни мероприятия, като следствие от пандемията, обуславят психологични смущения в младите хора. Тези смущения водят до нарушения в психическото здраве и увеличаване на честотата на депресивните състояния, тревожните и стресови разстройства, противно на докладваните добри и отлични оценки на физическото здраве.

Анкетираните студенти декларират добро физическо състояние през целия период на проучването. Студентите, които се определят като здрави са между 26% и 43%. Не се наблюдават големи различия през седемте учебни години. Между 30% и 51 % от анкетираните се чувстват в добро психическо здраве. В петата и шестата година от проучването се наблюдава спад в резултатите под нормата спрямо общата популация. Проведеният тест за скрининг на депресия чрез SF-36v2 показва покачване в нивото на депресия през първите четири учебни години. Рискът от развитие на депресия е по-висок спрямо общата популация и достига 46% през учебната 2020/2021 г. След 2021 г. се наблюдава качествено и количествено подобрене на резултатите, като в началото на 2024 г. се забелязва рязко покачване в нивото на депресия, като то достига до пиковата стойност от 55 %.

COVID-19 влошава психическата компонента на здравето и отражението е видно от глобалното разпространение на тревожността и депресията, където увеличението е 25%.

Представени са 7 приноса на дисертационния труд с научно-теоретичен характер, с научно-методичен характер, с научно-приложен характер и потвърдителен характер.

Автореферат и публикации

Авторефератът отразява дисертационния труд и най-важните резултати и изводи от проучванията по дисертацията, като включва и насоки за подобряване психичното здраве на нацията. Представени са шест публикации, във връзка с дисертационния труд, от които три в реферирани научни издания и три в нереферирани с научно рецензиране, или публикувани в редактирани колективни томовете.

Заклучение

Оценката ми за представения дисертационен труд „Проучвания на свързаното със здравето качество на живот при студенти по фармация“ на редовен докторант маг. фарм. НАСИЕ САБРИЕВА АСИПОВА е положителна. Дисертационният труд е актуален, оригинален и представлява научно проучване. Получените резултати, формулираните изводи и безспорните приноси на дисертацията ми дават основание убедено да препоръчам на почитаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.3. „Фармация“, научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ на редовен докторант маг. фарм. Насие Сабриева Асипова.

23.08.2024 г.

Проф. Александра Цветанова Савова, дф